

حاکم زمانی حکم می‌کند که اجتهاد نماید

«عَنْ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ، أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِذَا حَكَمَ الْحَاكِمُ فَاجْتَهَدَ ثُمَّ أَصَابَ، فَلَهُ أَجْرَانِ، وَإِذَا حَكَمَ فَاجْتَهَدَ ثُمَّ أَخْطَأَ، فَلَهُ أَجْرٌ»

(رواه مسلم)

ترجمه: از عمرو بن عاص رضی الله عنه روایت است که رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمود: حاکم زمانی که در موردی حکم می‌نماید، باید اجتهاد نماید؛ پس اگر در اجتهادش بر حق رسید، برایش دو اجر است و اگر حکم بنا بر اجتهادش نمود و آن خطا بود، پس برایش یک اجر است.

علماء گفته اند: مسلمانان بر این اتفاق نظر دارند که این حدیث در حق حاکم عالمی که صلاحیت اجتهاد را داشته باشد، وارد گردیده است؛ پس اگر در اجتهادش برحق رسید، برایش دو اجر بوده، یک اجر برای اجتهادش و یکی برای رسیدنش به حق؛ اما اگر در اجتهادش خطا نمود تنها اجر اجتهادش برایش می‌رسد.

بنابر این حدیث، علماء می‌فرمایند: آن حاکمی که اهلیت "اجتهاد" را نداشته باشد، برایش جایز نیست که حکم نماید؛ زیرا برایش اجر نیست و حکمش نافذ نمی‌گردد، برابر است که به حق موافقت کرده باشد و یا نکرده باشد؛ زیرا موافقت حکم او یک امر اتفاقی بوده، نه گرفته شده از مصادر شرعی، و او در تمام احکامش گنهکار محسوب گردیده و همه‌اش مردود شمرده می‌شود و در هیچ کدام آن معذور محسوب نمی‌شود. چنانچه رسول الله صلی الله علیه وسلم در حدیثی می‌فرماید:

«الْقُضَاءُ ثَلَاثَةٌ قَاضٍ فِي الْجَنَّةِ وَائْتَانِ فِي النَّارِ، قَاضٍ عَرَفَ الْحَقَّ فَقَضَى بِهِ فَذَلِكَ فِي الْجَنَّةِ، وَقَاضٍ قَضَى بِالْجَهْلِ فَذَلِكَ فِي النَّارِ، وَقَاضٍ عَرَفَ الْحَقَّ وَجَارَ فِي الْحُكْمِ فَهُوَ فِي النَّارِ»

(جامع بیان العلم و فضله)

ترجمه: قاضی‌ها سه نوع اند: یکی از آن‌ها اهل جنت و دوی دیگر آن در دوزخ اند؛ قاضی‌ای که حق را دانست و به آن حکم نمود، آن در جنت است و قاضی‌ای که به جهل (ندانسته) حکم نمود، و هم‌چنان قاضی‌ای که حق را دانست و در حکم کوتاهی و ظلم نمود، ایشان اهل دوزخ اند.